

Đề xuất quy hoạch đô thị biển nhằm đánh thức tiềm năng phát triển du lịch biển của Bà Rịa-Vũng Tàu

Marine urban planning to awaken potential tourism development of Ba Ria-Vung Tau

Nguyễn Việt Huy, Trần Quốc Việt

Tóm tắt

Bà Rịa - Vũng Tàu là một tỉnh ven biển thuộc vùng Đông Nam Bộ, Việt Nam. Nằm tại điểm cuối của dòng sông Mê Kông, Bà Rịa - Vũng Tàu, không chỉ mang trong mình những thuận lợi về vị trí địa lý mà còn đi kèm nhiều tiềm năng phát triển bởi đường bờ biển dài nhất đất nước. Trong những năm trở lại đây, sự biến đổi khí hậu dẫn tới nguy cơ mực nước biển dâng và thiên tai bất thường. Tính hết sức quan tâm và đẩy mạnh công tác quy hoạch các đô thị biển, song trên thực tế, những đề xuất được đưa ra vẫn bộc lộ nhiều bất cập và hạn chế. Bài báo đã nghiên cứu các điều kiện tự nhiên - xã hội tại Bà Rịa - Vũng Tàu, đã đưa ra đánh giá và phân tích cụ thể thông qua số liệu có được. Qua đó, chỉ ra tiềm năng và hạn chế trong ứng phó với biến đổi khí hậu tại địa phương miền biển này. Đồng thời, dựa trên sự phát triển của công nghệ 4.0 hiện nay, đề xuất các giải pháp mang tính định hướng tương ứng nhằm phát huy tiềm năng và giảm thiểu các hạn chế kết hợp giữa quy hoạch và khoa học công nghệ để phát triển bền vững các thành phố ven biển Việt Nam, đặc biệt là miền Đông Nam Bộ.

Từ khóa: Quy hoạch tích hợp, Quy hoạch ven biển, Quy hoạch đô thị Bà Rịa - Vũng Tàu

Abstract

Ba Ria - Vung Tau is a coastal province in the Southeastern region of Vietnam. Located at the end of the Mekong River, Ba Ria - Vung Tau, not only has the advantages of geographical position but also comes with many potentials for development thanks to the country's longest coastline. In recent years, climate change has led to the risk of sea-level rise and unusual natural disasters, the province has paid great attention in order to promote the planning of marine cities, but in fact, the proposals are being given still reveals many shortcomings and limitations. We have studied the natural - social conditions of Ba Ria - Vung Tau to make many specific assessments and analyses. Thereby, based on the outstanding development of current 4.0 technology, we propose corresponding solutions of combining planning and science technology to sustainable development of coastal cities in Vietnam, especially in the Southeast.

Key words: Integrated planning, coastal planning, urban planning Ba Ria - Vung Tau

Nguyễn Việt Huy, Trần Quốc Việt

Khoa Kiến trúc và Quy hoạch, Đại học Xây dựng

ĐT: 0962738804; Email: Huynv@nuce.edu.vn

ĐT: 0968012241; Email: Viettq@nuce.edu.vn

Ngày nhận bài: 26/01/2021

Ngày sửa bài: 9/03/2021

Ngày duyệt đăng: 31/03/2021

1. Đặt vấn đề

Theo quy định tại Điều 23 Luật Quy hoạch 2017, nội dung của quy hoạch không gian biển quốc gia xác định phân khu chức năng, bố trí, tổ chức không gian của các ngành trên đất liền ven biển, hải đảo, quần đảo và vùng, biển, vùng trời thuộc chủ quyền. Theo khái niệm của UNESCO, quy hoạch không gian biển là quá trình phân tích và định hướng các hoạt động của con người nhằm đạt được các mục tiêu về môi trường, xã hội và kinh tế, và thường đạt được thông qua sự đồng thuận chính trị [1]. Điểm lại khái niệm và định nghĩa về quy hoạch biển nêu trên: "Quy hoạch biển là quy hoạch không gian biển và vùng ven biển xác định các khu vực phù hợp nhất cho các loại hình và mức độ hoạt động nhằm phát triển kinh tế biển với tầm nhìn dài hạn, môi trường bền vững và được bảo vệ tốt chủ quyền biển đảo".

Nằm ở khu vực tứ giác kinh tế trọng điểm gồm TP Hồ Chí Minh, Đồng Nai, Bình Dương và Bà Rịa - Vũng Tàu với 305km bờ biển, vai trò của quy hoạch biển tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu có ý nghĩa chiến lược về du lịch tỉnh, là cửa ngõ của các tỉnh Đông Nam Bộ. Như vậy, quy hoạch biển quyết định mạng lưới giao thông liên kết vùng, bao gồm các hệ thống cảng kết nối với các nước trong khu vực Đông Nam Á và thế giới, đường sắt, hàng không và đường bộ, trung chuyển du khách trong và ngoài nước đến tỉnh. Trong khi đó, quy hoạch vùng đến năm 2030 đã định hướng phát triển tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu trở thành đô thị quan trọng, là trung tâm kinh tế lớn của khu vực và quốc gia, điều chỉnh quy hoạch thành phố Vũng Tàu đến năm 2035 vừa được Thủ tướng Chính phủ phê duyệt vào tháng 5 năm 2019. Với chiến lược phát triển đầy tham vọng, diện tích Vũng Tàu trong tương lai sẽ mở rộng hơn 1.000 ha so với quy hoạch cũ nhằm hỗ trợ nhiệm vụ phát triển du lịch tỉnh. Mục tiêu đến năm 2035 du lịch tỉnh trở thành ngành kinh tế mũi nhọn vùng tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu cũng như phát triển vùng kinh tế trọng điểm phía Nam [2]. Tuy nhiên, từ định hướng cho đến thực thi nhằm giải quyết những vấn đề còn tồn đọng của du lịch tỉnh Vũng Tàu cần dựa trên khả năng thực tế của tỉnh.

2. Hiện trạng du lịch Bà Rịa - Vũng Tàu và những vấn đề về quy hoạch biển

2.1. Hiện trạng ngành du lịch Bà Rịa - Vũng Tàu

Ngoài nhiều thắng cảnh thiên nhiên có giá trị cao ở đất liền, tỉnh còn có di tích lịch sử đa dạng gắn với các nền văn hóa lâu đời như Đông Sơn, Sa Huỳnh, di tích kiến trúc tôn giáo như Thích Ca Phật Đài, tượng chúa Kytô,... trở thành các điểm mốc phát triển các tour du lịch lịch sử - tâm linh - lễ hội.

Tuy nhiên, dưới góc độ quản lý Nhà nước, các hạn chế chủ yếu của ngành du lịch hiện nay là tình thời vụ cao, thời gian lưu trú ngắn và tỷ trọng lượng khách du lịch quốc tế còn thấp. Đa phần dịch vụ lưu trú tại đây chỉ tập trung đáp ứng nhu cầu phòng cơ bản. Trong năm 2018, Bà Rịa - Vũng Tàu

đã đón 15,8 triệu lượt khách nhưng lưu trú chỉ 3,1 triệu, do thiếu tổ hợp nghỉ dưỡng cao cấp (có chưa đến 10 khu nghỉ dưỡng đạt tiêu chuẩn 5 sao toàn tỉnh). Điều này thể hiện nhu cầu phát triển nguồn cung resort, khách sạn, căn hộ khách sạn 4-5 sao mới chủ trọng tính trải nghiệm và nghỉ dưỡng dài ngày của du khách [3].

Hạn chế thứ nhất, thời gian đông khách du lịch thường từ tháng 2 đến tháng 7, với công suất phòng từ 70-80%, từ tháng 8 – 12 công suất phòng giảm 60-50% hoặc thấp hơn. Thời gian đông khách thông thường là từ sau Tết nguyên đán đến qua hết tháng 7 hàng năm. Trong thời điểm đó, công suất phòng đạt từ 70-80%, có tình trạng quá tải ở các khách sạn và bãi tắm, các khu du lịch. Từ tháng 8, tháng 9 đến trước Tết nguyên đán là mùa thấp điểm thậm chí có những tháng chỉ đạt dưới 50%.

Hạn chế thứ hai của du lịch Bà Rịa-Vũng Tàu là thời gian lưu trú ngắn, mức chi tiêu của du khách thấp. Do đặc điểm địa lý, Bà Rịa-Vũng Tàu dần trở thành sân chơi cuối tuần của TP.Hồ Chí Minh và các tỉnh lân cận với thời gian lưu trú 1- 2 ngày. Mặt khác, Bà Rịa-Vũng Tàu chưa có nhiều dịch vụ du lịch hấp dẫn để thu hút khách và kéo dài thời gian lưu trú, đồng nghĩa với thu nhập từ ngành du lịch chưa cao.

Thứ ba, hạn chế về tình hình vụ của du lịch Bà Rịa-Vũng Tàu dẫn đến tình thiếu ổn định về cơ sở vật chất, gây thiệt hại về tài chính cho các doanh nghiệp, chất lượng phục vụ và đội ngũ nhân lực không ổn định, môi trường bị ô nhiễm do khai thác quá tải, trật tự xã hội cũng khó bảo đảm tốt vào những ngày cao điểm. Tình hình vụ cao dẫn đến giá cả dịch vụ không ổn định, tư nhân lợi dụng gây ra hiện tượng tăng giá cao ảnh hưởng đến môi trường du lịch.

Thứ tư, một trong những hạn chế nữa của du lịch Bà Rịa - Vũng Tàu là tỷ trọng khách du lịch quốc tế so với tổng lượt khách còn thấp, bình quân chỉ đạt 4,5%. Nguyên nhân là khách du lịch quốc tế thường có nhu cầu tìm hiểu phong tục, tập quán, tôn giáo, nền văn hóa truyền thống và các cảnh quan, di tích nổi tiếng, có bề dày lịch sử. Bà Rịa - Vũng Tàu lại không phải là vùng đất có những di tích nổi tiếng đi vào tiềm thức của mọi người hay cảnh quan thiên nhiên thế giới như Vịnh Hạ Long, Cố đô Huế, Hà Nội, Hội An... Mặt khác, để thu hút khách quốc tế thì Bà Rịa - Vũng Tàu còn thiếu đội ngũ hướng dẫn viên, thuyết minh viên có ngoại ngữ như tiếng Nhật, tiếng Hàn, tiếng Pháp ... (số lượng khách quốc tế đông đảo).

Về giao thông kết nối vùng, Bà Rịa - Vũng Tàu phát triển chủ yếu là hệ thống cảng biển - cảng nước sâu, nhưng chưa chú trọng về liên kết giao thông đường bộ, đường sắt và hàng không. Cửa biển Vũng Tàu được quy hoạch là khu cảng biển cửa ngõ quốc tế phía Nam của quốc gia, là trung tâm các tuyến hàng hải của Việt Nam và thế giới cùng với sông Thị Vải dài hơn 21km, đây là con sông rộng, sâu, rất thuận lợi cho tàu biển hoạt động. Trên địa bàn tỉnh hiện có 69 bến cảng được quy hoạch, trong đó đã đưa vào khai thác 47 dự án với công suất 137 triệu tấn/năm. Riêng khu vực Cái Mép - Thị Vải có 35 bến cảng, hiện đã đưa vào khai thác 21 bến cảng với công suất 113 triệu tấn/ năm [4]. Tuy nhiên, giao thông đường bộ chưa đáp ứng được nhu cầu giao thương, chỉ có Quốc lộ 51 đi vào tỉnh thường xuyên gây ùn tắc mặc dù chỉ mất hơn một tiếng để đi từ thành phố Hồ Chí Minh đến Vũng Tàu. Đường sắt chưa phát triển. Sân bay có quy mô nhỏ, chỉ 2 đường băng phục vụ các chuyến bay nội địa. Đây là một hạn chế lớn của tỉnh khi muốn phát triển kinh tế và thông tin thương mại theo hướng quốc tế.

2.2. Vấn đề biến đổi khí hậu

Tương ứng với sự nóng lên của Trái đất, băng tan ở hai cực gây ra nước biển dâng và biến đổi khí hậu, tỉnh Vũng Tàu phải đối mặt với chế độ khí hậu thất thường, ngập úng, sạt lở, cạn kiệt nguồn nước...

Đối mặt với các nguy cơ sạt lở bờ biển và bán sa mạc hóa, tỉnh Bà Rịa – Vũng Tàu đã chủ động thực hiện giải pháp nghiên cứu xây dựng công trình bảo vệ bờ biển; gia cố các tuyến đê biển, ngăn chặn xâm nhập mặn; phát triển hệ thống rừng phòng hộ ven biển; chuẩn bị sẵn sàng các phương án tái định cư, di dời các cơ sở hạ tầng và khu dân cư ra khỏi khu vực sạt lở nguy hiểm. Theo Danh mục các khu vực phải thiết lập hành lang bảo vệ bờ biển trên địa bàn tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu được Ủy ban Nhân dân tỉnh phê duyệt với sự tham mưu của Sở Tài nguyên và Môi trường, toàn tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu có 40 khu vực phải thiết lập hành lang bảo vệ bờ biển với tổng chiều dài bờ biển là hơn 48.618 m [5].

3. Định hướng và đề xuất các giải pháp quy hoạch nhằm phát triển du lịch bền vững cho giai đoạn 2021-2035, tầm nhìn 2050

Đối với thành phố Bà Rịa - Vũng Tàu, để hướng đến phát triển du lịch bền vững cho tương lai, trước hết cần có biện pháp ứng phó với biến đổi khí hậu; giảm thiểu tác hại của thiên tai và biến đổi môi trường để có thể ổn định phát triển hệ thống hạ tầng kỹ thuật và kinh tế-du lịch. Như vậy, cần chia ra hai định hướng chính là định hướng vĩ mô trên tổng thể quy hoạch tỉnh (mô hình hóa thành phố nhằm ứng phó với biến đổi khí hậu) và định hướng vi mô (các đề xuất cụ thể về giải pháp quy hoạch giao thông, hạ tầng cũng như du lịch).

3.1. Định hướng vĩ mô: mô hình thành phố nhằm thích ứng biến đổi khí hậu

Tỉnh Bà Rịa – Vũng Tàu hiện đã phải hứng chịu những tác động của biến đổi khí hậu như thiên tai, ngập lụt, sạt lở... những vấn đề thiên nhiên và có tác động lâu dài trong cuộc sống người dân.

Tỉnh đã có những kế hoạch nhằm xử lý và ngăn chặn những tác động này (đã được trình bày ở phần Hiện trạng) nhưng mang tính ứng phó các vấn đề trước mắt nhưng chưa thành hệ thống trên quy mô toàn tỉnh và có tính ứng biến trong tương lai lâu dài.

Có thể nói, các giải pháp hiện nay đang triển khai tại tỉnh bước đầu đã đạt được hiệu quả, tuy nhiên, trước diễn biến phức tạp của hiện tượng nóng lên toàn cầu và những hệ quả khó lường của chúng trong tương lai, về lâu dài, các giải pháp nhằm chống lại và chế ngự thiên nhiên sẽ không còn phù hợp.

Thay vào đó, cần những tư duy khác đi và có cái nhìn cởi mở và tích cực hơn đối với vấn đề biến đổi khí hậu. Chúng tôi đưa tới quan điểm về thiết kế quy hoạch: Phát triển bền vững, tuân thủ pháp luật và phục vụ người dân, bao gồm:

- Quy hoạch xây dựng dựa trên quy hoạch tích hợp nhằm phát huy tiềm năng tự nhiên – xã hội của Bà Rịa – Vũng Tàu và thích ứng biến đổi khí hậu.
- Khai thác hợp lý, các giải pháp quản lý sử dụng nguồn nước ngọt và bảo vệ vùng đất ven bờ, cửa biển, cửa sông.
- Cần nhắc mức độ can thiệp đối với sử dụng đất hiện trạng, tránh tác động tiêu cực đối với các vùng nhạy cảm của địa phương.

Quy hoạch đô thị sinh thái cũng là một giải pháp quy hoạch thành phố nhằm ứng phó biến đổi khí hậu phổ biến được áp dụng tại nhiều nơi trên thế giới với mục tiêu giảm thiểu phát thải các loại khí nhà kính - nguyên nhân trực tiếp gây ra hiện tượng nóng lên toàn cầu.

Theo TS. Nguyễn Trọng Phương, đô thị sinh thái (Ecocity) là đô thị mà trong quá trình tồn tại và phát triển của nó không làm cạn kiệt nguồn tài nguyên thiên nhiên, không làm suy thoái môi trường, không gây tác động xấu đến sức khỏe cộng đồng và tạo điều kiện thuận tiện cho mọi người sống, sinh hoạt và làm việc trong đô thị [6]. Trở lại với tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu với vấn đề những vấn đề nghiêm trọng về năng lượng và môi trường do ảnh hưởng của biến đổi khí hậu, có thể nói đây là một hướng đi tối ưu để giúp địa phương này góp phần giảm thiểu các tác nhân gây biến đổi môi trường và hướng tới phát triển lâu dài, bền vững.

Việc phát triển năng lượng sạch cũng phù hợp với chỉ thị 07/CT-UBND ngày 14/02/2017 về tăng cường tiết kiệm năng lượng và đảm bảo cung cấp điện an toàn, ổn định trên địa bàn tỉnh. Trong khi đó, mục tiêu của tỉnh là tạo lập một không gian phát triển theo hướng bền vững trong mối liên kết vùng để vừa phát triển các tiềm lực kinh tế vừa đảm bảo chất lượng môi trường sống, tạo cho các đô thị phát huy vai trò hạt nhân phát triển các vùng kinh tế - dân cư trên địa bàn tỉnh cũng như trong vùng và tạo lập các cơ sở lựa chọn, nghiên cứu phát triển công nghiệp, du lịch,....

Chính vì thế việc đẩy mạnh phát triển năng lượng sạch nhằm đáp ứng nhu cầu năng lượng cho sự phát triển kinh tế - xã hội, bảo đảm an ninh quốc phòng tại Bà Rịa - Vũng Tàu là một hướng đi có tầm nhìn xa.

Một số ví dụ về hình mẫu Ecocity:

- Khu đô thị sinh thái Confluence tại Lyon, Pháp, với 60% diện tích đô thị là không gian xanh và không gian công cộng. Giải pháp thiết kế nhà thông minh đã giúp các công trình đều tiết kiệm 50% năng lượng so với tiêu chuẩn thiết kế hiện hành.

- Dự án đô thị sinh thái thông minh Fujisawa tỉnh Kanagawa, Nhật Bản do tập đoàn Panasonic và một số công ty khác xây dựng với khoảng 1.000 nhà ở trang bị thiết bị thông minh nhằm sử dụng năng lượng hiệu quả với mục tiêu cắt giảm 70% lượng phát thải carbon và 30% lượng cấp nước.

3.2. Các định hướng đề xuất vi mô và các giải pháp cụ thể

3.2.1. Định hướng phát triển tổ hợp nghỉ dưỡng cao cấp

Nhằm tận dụng các lợi thế cũng như khắc phục các hạn chế mà tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu đang gặp phải, cần phải có các định hướng rõ ràng cụ thể để phát triển ngành du lịch địa phương, đủ sức cạnh tranh với các tỉnh, thành phố có du lịch phát triển như Nha Trang, Đà Nẵng.

Với bờ biển dài lý tưởng làm bãi tắm và khu nghỉ dưỡng, quỹ đất này được định hướng quy hoạch quỹ đất này để xây dựng đô thị nghỉ dưỡng cao cấp, kết hợp các loại hình du lịch thể thao biển. Trong tổ hợp du lịch nghỉ dưỡng cao cấp sẽ bao gồm đa dạng các chức năng như: Khu khách sạn (4,5 sao); Khu nghỉ dưỡng; Trung tâm hội nghị Quốc tế; Sân golf links 18 lỗ; Trung tâm thương mại bên bờ biển... Việc xây dựng tổ hợp du lịch không chỉ mang lại nhiều lượt du khách đến cho tỉnh mà còn tăng thời gian lưu trú của du khách tại đây.

Đã có nhiều thành phố thành công khi áp dụng mô hình này, đơn cử như Bãi biển Sầm Sơn, tỉnh Thanh Hóa. Sầm

Sơn những năm 2014 là một thị xã nhỏ, nhà nhà người người làm du lịch nhưng theo hướng manh mún, trái ngược hẳn với sự khang trang hiện giờ. Khi dự án FLC Sầm Sơn Beach & Golf Resort (FLC Sầm Sơn) đi vào hoạt động, lối kiến trúc biệt thự, khách sạn độc đáo cùng những tiện ích hiện đại của FLC vào thời điểm ra mắt nhanh chóng lọt vào tầm ngắm của hàng triệu du khách. Việc xuất hiện của FLC đã kéo theo hàng loạt dự án bất động sản du lịch, các khách sạn cao cấp mọc lên, biến biển Sầm Sơn trở thành một đại đô thị biển theo hướng hiện đại và văn minh. Năm 2015 thành phố đón hơn 3 triệu lượt khách và chỉ sau 4 năm, năm 2019, đô thị trọng điểm của du lịch Thanh Hóa đón được 4,95 triệu lượt khách, doanh thu đạt 4.600 tỷ đồng, tăng 25,68% so với cùng kỳ, tăng 2,22% so với kế hoạch năm. [7]

3.2.2. Định hướng các loại hình tour du lịch

Các tour du lịch được xác định loại hình dựa theo bối cảnh và cơ sở nền tảng:

- Tour du lịch nghỉ dưỡng chữa bệnh: đối tượng hướng đến ở đây là những du khách cao tuổi hoặc những du khách có vấn đề về sức khỏe. Đơn cử như khu suối nước nóng Bình Châu với nhiệt độ cao nhất lên đến 80°C thích hợp đối với những du khách cần một nơi có thể nghỉ dưỡng cũng như cải thiện sức khỏe bản thân.

- Tour du lịch trải nghiệm: du khách được khám phá hệ sinh thái biển và ven biển khá độc đáo, đa dạng ở Khu bảo tồn thiên nhiên Bình Châu-Phước Bửu và Vườn Quốc gia Côn Đảo nhiều loài hải sản đặc sắc thích hợp cho các hoạt động khám phá đại dương như: lặn biển, câu cá, ngắm san hô, câu cá ngừ đại dương.

- Tour du lịch khám phá lịch sử, văn hóa: Một phần trong số các di tích lịch sử, văn hóa đều có khả năng khai thác phục vụ du lịch. Đối với nhóm kiến trúc tôn giáo, các công trình di tích lịch sử như: khu Đình Thắng Tam, thich Ca Phật Đài, Niết Bàn Tịnh Xá; hay Trận địa pháo cổ. Địa đạo Long Phước, Căn cứ Minh Đạm, Khu căn cứ kháng chiến Bàu Sen, nhà tù Côn Đảo... là những địa danh nổi tiếng phục vụ cho loại hình du lịch tham quan, về nguồn.

3.2.3. Ứng dụng công nghệ 4.0

Vào phát triển tour du lịch: Ngành Du lịch Bà Rịa - Vũng Tàu cần tập trung đầu tư ứng dụng công nghệ thông tin, du lịch thông minh như một giải pháp cần thiết trong bối cảnh hiện nay.

- Xây dựng các phần mềm hỗ trợ du khách như phát triển ứng dụng thông minh Chatbot (Đà Nẵng cùng với Singapore là những nơi triển khai ứng dụng đầu tiên ở Đông Nam Á). Đây là một nền tảng tin nhắn tự động cho phép người dùng đặt câu hỏi tra cứu về dữ liệu du lịch ở bất cứ nơi đâu, tại bất cứ thời gian nào. Người sử dụng có thể tra cứu tên khách sạn, nhà hàng, món ăn mà họ muốn tìm. Chatbot tự động đưa ra những thông tin hữu ích. Ứng dụng sẽ hoàn toàn miễn phí, được tích hợp ngay trên nền tảng mạng xã hội Facebook.

- Bên cạnh đó, có thể quảng bá về du lịch Bà Rịa - Vũng Tàu qua các mạng xã hội như Facebook, Twitter, Instagram, đây đều là các ứng dụng được đông đảo người sử dụng, độ phổ biến cao, chi phí thấp.

4. Kết luận

Dựa trên bối cảnh hiện trạng của tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu và chủ trương phát triển du lịch của Chính phủ, tỉnh Bà Rịa -Vũng Tàu cần được định hướng trên những tiêu chí về

(xem tiếp trang 83)